BILI SO MED NAMI

Olga Krajger

Prijatelji, sodelavci in znanci so se v oktobrskem dopoldnevu še zadnjič poslovili od Olge Krajger, ene izmed tistih pokončnih in predanih žena, ki so velik del svojega življenja vtkale v medvojno in povojno življenje naše domovine.

Zgodovina njene težke, trnjeve a bogate in uspešne življenjske poti se je pričela v Litiji, v delavski družini med prvo svetovno vojno. Kljub pomanjkanju je končala srednjo šolo. Od vsega začetka druge svetovne vojne, se je vključila v vrste ljubljanskih aktivistov na fronti »nevidnega« bataljona, ki je deloval v zaledju na terenu. Prestati je morala marsikaj bridkega, ko je v zaporu trpela v mislih na svoja otroka Bredo in Iztoka in objokovala smrt svojega moža. Doživljala je usode številnih terencev... V širših raziskavah, ki jih je v zadnjih desetih letih posvetila nepojasnjeni smrti svojega brata prvoborca Slavka Židanika padlega leta 1944 na Primorskem in v spominih na moža Bojana Krajgerja (objavila jih je v Borcu), je nizala epizode mnogih pričevalcev, ki bodo zgodovinarjem omogočili podrobnejšo spoznavo preteklosti delavskega gibanja in deleža v NOB.

Njeno zadnje delo pa je bilo namenjeno humanitarnim organizacijam in ni sledila tradicijam poklicne revolucionarke v smislu vojnih let. Politiko in ideologijo je prepuščala drugim. Njeno torišče dela je bilo zdaj v smeri pomoči socialno ogroženim in ljudem, ki so potrebovali posebno zaščito. Najprej je poklicno delovala kot tajnica republiškega odbora RK, v poznejših letih, ko so ji opešale moči, pa je delovala v okviru občine in terena. Skoraj dvajset let je bila zelo aktiva kot članica upravnega odbora in sveta Zavoda za slepo in slabovidno mladino. Svoje obveze je prevzemala tiho in predano in svojega deleža pri zaščiti slepih ni nikoli izkazovala. Do zadnjega je bila predana človekoljubnim idejam Henrija Dunata in Lovisa Brailla, ki sta vsak zase dajala luč tistim, ki živijo v senci in jim dajala duhovno svetlost. Odtod tudi velika vnema za delovanje društva prijateljev mladine na terenu. O vsem njenem delu pričajo visoka državna odlikovanja, še posebno najvišja odlikovanja Rdečega križa Jugoslavije in Slovenije.

Avguštin Končan

Spet so se oglasili zvonovi, pred hišo v Horjulu je stal križ, in osmrtnica nam sporoča: umrl je Končan Auguštin. Gustl se je rešil peze življenja zadnjih let. V slabih trenutkih je potožil: kaj pa naj še? Delam ne, boljši ne bom, bolj sem v nadlego kot v pomoč, prevažate me gor in dol in stopnice me sovražijo.

V nočeh brez spanja, stari ljudje in bolniki vedo kaj je to, v takih nočeh mislim, da so prihajali k njemu ljudje iz Horjula in iz najbolj oddaljenih hribov obujat spomine in so poklepetali: Se spomniš, Gustl, ko si mi napisal prošnjo, na roko si pisal in lepo postrani, saj stroja še ni bilo, in sem potem dobila socialno pomoč, ker si poznal mojo nesrečo in revščino. Potem se je ta postava izmotala nekam v zrak. Gustl sedi za mizo KS, žalosten obraz se sklanja k njemu in mu pravi: umrl mi je sin, na pokopališču nimamo groba, naj ga pokopljem za zidom? In težke sanje se mu spremenijo v prijetne: išče med spomeniki in križi in pokaže lepo izkopano jamo: Tule bo pokopan, pa veš kje naročiti krsto, kako si z denarjem, pogrebce imaš, ker si tako na samem in sama sta bila, če želiš zastavo jo dobiš tukaj. Tako so blodile k njemu duše in ljudje in se mu zahvaljevali. Tudi mi smo se mu prišli zahvalit.

Šele 48. leta je bil Gustl star 20 let, tako da je imel 17 ali 18 let, ko je bil zaprt in pretepen. Še mlajši in še ves droban je najbrž bolj začutil kot premislil, da se bo treba boriti za svoj dom in vas, za to zemljo slovensko in jezik. In tako bodo člani ZB na prvem sestanku vstali in počastili spomin na svojega mladega člana in v seznamu napravili nov križec.

Ko zapiramo vrata življenja za Končanom Augustom, je prav, da se ustavimo ob njegovih glavnih postajah. Ena od teh je bila tudi delo v PD, kjer je bil leta in leta predsednik, pevec v zboru in igralec na odru. Takole v vasi, na cesti smo ga spoznali po umirjeni hoji, premišljenem pogovoru, zadnja leta siv in vedno lepo počesan. Na odru pa so si ga ljudje zapomnili po humorju. Tako, da so se spraševali, ko se je pojavil nov plakat: pa bosta igrala Gustl in Štefan, ker so vedeli, da želi ljudem zabeve in veselja.

Vem, da bi mi vsi privoščili Gustlu še veliko lepih dni, jesenskih in pomladnih. Privoščili bi mu sprehode, čeprav sklonjeno in počasne okrog svojega kozolčka, pa da bi tisto malo dišeče zemlje lahko obdelal, da bi ga še kdo vprašal za nasvet ali za hišno številko katerekoli bajte, ki je mogoče ni več. Vendar mu moramo privoščiti tudi to kar je. Pustimo ga oditi ob glasovih zvonov, molitev in besed.

Jože Praprotnik

Pavla Centa

»Poslavljamo se od tebe vsi iz bližnje in daljne okolice, iz vseh vasi pod Krimom, saj je tvoje ime glede na vse kar si delala in opravljala pustilo nedvomno lepe in globoke spomine«. S temi besedami so se od Pavle Centa poslovili njeni soborci, prijatelji in znanci. Rojena pred 79. leti v Setniku pod Mokrcem se je kot mlado dekle vključila v organizacijo kmečkih fantov in deklet. Sredi poletja 1941 se je priključila narodnoosvobodilnemu boju, bila terenska tajnica OF vasi Golo in Škrilje ter delovala v rajonskih komitejih Turjaka, Barja in Velikih Lašč. Doživela je enkratno in redko zaupanje – izvolitev podkrimskega področja za odposlanko Zbora odposlancev v Kočevju leta 1943, kjer je bila prvič v zgodovini proglašena slovenska državnost. Ravnala se je po svoji vesti in odločitvi, kajti videla je cilj vsega negativnega a vendar nujnega trpljenja.

Leta 1945 se je preselila v Plešivico, v krajevno skupnost Notranje Gorice, kjer je ustvarjala in gradila našo sedanjost. Njeno delo in njena mnenja o dogajanjih v KS so bila vedno natančno opravljena, saj ni trpela površnosti in neodločnosti. Posebno uspešno je bilo urejeno delo v KS pri obnovi in graditvi ter pri oblikovanju ljudske oblasti. Bila je mentorica s svojimi idejami in po terenu mlajšim rodovom, vedno živahna in spodbujajoča v vseh organizacijah, v katerih je delovala. Prav tako ni mogoče izračunati njenega podarjenega časa, katerega je kljub poslanstvu dobre mame in babice, podarila ciljem in nalogam, samo zato, da bi kraj, kjer je živela, postal lepši in urejen ter da bi vsem skupaj bilo v Notranjih Goricah in na Plešivici lepše in srečnejše.

Za svoje delo je prejela številna državna odlikovanja, bila je prejemnica srebrnega priznanja OF in nosilka Partizanske spomenice 1941.

Albin Kovač – Baški Jaka

Sredi oktobra je umrl 82-letni Albin Kovač, nosilec Partizanske spomenice 1941. Baški Jaka, tako so ga prepoznavali med narodnoosvobodilno vojno in tudi kasneje – izhaja iz Baške grape na Tolminskem, kjer mu je otroška in mladostna leta zagrenila že prva svetovna vojna in vse hujše fašistično nasilje na Primorskem. S 16 leti je našel delo v Tržiški ladjedelnici, kjer je po 3 letih, ker se ni hotel vpisati v fašistično stranko, delo izgubil. Brezposeln in da bi se izognil služenju v italijanski vojski je komaj dvajsetleten pobegnil v Jugoslavijo. Upanje, da bo tu našel delo in človeka vredno življenje, se mu je izjalovilo. Po petih letih romanja za delom, od Celja prek Ljutomera in Slovenske Bistrice do Ljubljane, kjer je poljski delavec, hlapec, postal tekstilni delavec v tovarni Eifler. O tem je sam napisal, da se je »od tega dne moje življenje začelo usmerjati po poti delavca-proletarca na pot, v katero sem spadal.«

V letih do razsula bivše Jugoslavije je bilo njegovo politično in organizacijsko delo podobno delu številnih osveščenih delavcev, tako v takstilni stavki leta 1936 kot v delavsko kulturnih društvih in političnih akcijah tega časa. Leta 1937 se je vključil tudi v Partijo, »edino stranko, ki ima program, za katerega se je vredno boriti in žrtvovati vse svoje sile«.

Leta 1941, ko je že drugič doživel vojno in fašistično okupacijo, se je takoj z dejanji povezal z OF. Februarja 1942 »ga je Partija pozvala na politično delo v Slovensko Primorje«. Vrnil se je v domače kraje, kje je deloval na Cerkljansko-Baško-Tolminskem področju. Po kapitulaciji Italije je postal član Pokrajinskega komiteja KPS za Slovensko Primorje.

Po osvoboditvi je živel v Ljubljani in opravljal odgovorne naloge, med drugimi kot član Predsedstva Zveze sindikatov Slovenije, republiški poslanec za Tolminsko, predsednik Izvršnega odbora Rep. zavoda za socialno zavarovanje in nazadnje kot dolgoletni predsednik Zveze upokojencev Slovenije.

ALKOHOLIZEM IN DRUGE BOLEZNI ODVISNOSTI

Razgovori s priznanimi zdravniki

Teden boja proti kajenju v septembru je že za nami, čeprav še vedno aktualen. Mnogi občani ste opazili letake na vidnih mestih, ki so vas opozarjali na nevarnosti, ki jih povzroča zloraba cigaret. Posebno pozornost smo letos namenili pasivnemu kajenju, to je vdihavanju cigaretnega dima nekadilcev. Zlasti velika škoda pasivnega kajenja je povzročena otrokom in starostnikom. Izogibajmo se zato svoji škodljivi razvadi vsaj v prisotnosti tistih, ki sami ne morejo odločati o svojem zdravju!

Bolj kot kajenje pa je še vedno škodljiva zloraba alkohola in drugih sredstev, ki povzročajo omamo. Ne zatiskajmo si oči pred nevarnostmi, ki jih povzroča prekomerno uživanje alkohola. Ne gre le za počasno uničevanje vitalnih organov, ampak tudi za velike spremembe v socialnem vedenju uživalcev alkohola kakor tudi drog. Ti ljudje so ali pretirano agresivni (nasilni) ali pa pasivni, neustvarjalni, pri presoji nekritični, pogosto pa povzročitelji ne le lastnega bolezenskega stanja, ampak tudi nenaravnih reakcij v okolju, ki mu pripadajo.

Široko področje bolezni odvisnosti je potrebno obravnavati kompleksno na vseh ravneh socialne sredine, zato ne poenostavljajmo bolezenskih znakov, ki jih opažamo pri svojih sodelavcih ali svojcih.

Danes, če ne že mnogo preje, bi morali posebno pozornost posvetiti tudi ne več novi, vendar vse bolj aktualni zlorabi drog. Nobena tajnost ali tabu ni več spregovoriti o krutem dejstvu, da število tako imenovanih uživalcev trdih drog narašča. Uživalec jih injicira in to zelo pogosto v družbi. To pomeni, da isto injekcijo uporablja več sotrpinov (govorimo namreč o odvisnosti od droge in s tem v zvezi o bolniku, ki je potreben naše pomoči, razumevanja, ne pa tudi toleriranja). Kaj pomeni večkratna uporaba injekcije pa vemo vsi, ki poslušamo in čitamo o boleznih, ki se prenašajo v stiku s krvjo. Zato govorimo danes o zlorabi drog in sočasno tudi o posledično najbolj rizični skupini za okužbo z AIDS-em. Bodimo zato pozorni na naše mlade ljudi, pri katerih opažamo spremembe, ki so lahko posledica zlorabe alkohola, drog, poskušajmo jim pomagati s primerno besedo, razumevanjem za njihovo težavo in jih pravočasno usmeriti k zato posebej usposobljenim strokovnim delavcem.

Novost za bodoče voznike

Kandidate za voznike motornih vozil obveščamo, da je odslej možno opravljati izpite prve pomoči vsak torek in sredo med 17. in 19. uro pri Občinski organizaciji RKS Ljubljana Vič-Rudnik. Prijave sprejemamo vsak ponedeljek od 8. do 12. ure v prostorih Občinske organizacije Ljubljana Vič-Rudnik, v Ljubljani, Rakovniška ul. 4 (Zdravstveni dom Rakovnik).

Kako preprečiti oziroma preventivno ukrepati pa vam bodo najbolj lahko svetovali priznani zdravniki specialisti, s katerimi vam bomo **omogočili razgovore na vseh šolah in krajevnih organizacijah,** kjer boste to želeli. **Obračajte se zato na Občinski odbor RKS Ljubljana Vič-Rudnik, tel.: 213-512.** S skupnimi močmi bomo lažje stopili na prste tabujem in bojaznim pred dejstvi, ki si jih ne smemo prikrivati.

Sekretarka OO RKS
Tatjana Stepančič

DEVET KRIŽEV FRANCA RAKOVCA

Življenje z vrbovo šibo

V naši občini imamo kar precej občanov, ki so se že nadeli deveti življenjski križ in kljub starosti in težkim prizkušnjam, ki jim jih je prineslo devet desetin tega stoletja, ne sedijo v kuhinjskem zapečku. Eden med njimi je Franc Rakovec iz Notranjih Goric.

Povedal je, kako drugačno je bilo življenje v njegovem kraju pred mnogimi desetletji in da bi nas opomnil na to, da so ljudje počeli marsikaj, česar danes ne počnejo več. Franc Rakovec je bil namreč med ustanovitelji vrborejske zadruge v Notranjih Goricah, pomagal je ustanavljati hranilnico in posojilnico, bil pobudnik pletarstva in vrbarstva v bližnji in daljni okolici.

Ste vedeli, da je barjanska zemlja, za katero se vsi že toliko let sprašujemo, kako bi jo kar najbolje izkoristili, zelo primerna za gojenje vrbovega šibovja. Ne? Pa je, saj je vrbovo šibje z območja naše sedanje občine romalo na razstave v Milano, Pariz, Prago, Dunaj in celo v grški Solun. V Solunu so Francu Rakovcu podelili za njegovo delo celo zlato medaljo in diplomo, ki danes krasita zadružni dom v Notranjih Goricah. Odličji pa sta tako pomembni, da sta bili razstavljeni tudi na razstavi domače obrti, ki jo je leta 1973 pripravil Etnografski muzej Slovenije.

Kako pomembno je bilo v tistih časih vrbovo šibovje, nam pove to, da so pred vojno (drugo, seveda) šibovje prodajali v Španijo, Italijo, Švico in Avstrijo, po vojni pa je bilo po njem povpraševanje veliko tudi doma v Jugoslaviji. Tako so iz barjanskega šibovja pletli izdelke v ljubljanskih zaporih, mariborskih in v Lepoglavi, pa tudi na Ptuju, v Kotoribi, Varaždinu, Apatinu, Vranju in še kje. Vrborejska zadruga se je razširila kar na devet vasi in skupno so na leto pridelali približno 30 vagonov šibja.

Ne z malo grenkobe v glasu pa Franc Rakovec pove tudi to, da je nov povojni sistem zadrugo uničil, z njo pa tudi domačo obrt, ki se v te kraje zagotovo ne bo več vrnila. Danes je ostalo v tem delu malo pletarjev, vsaj takih, ki bi bili pripravljeni poučevati mlade ljudi. Po drugi strani pa tudi ni veliko mladih, ki bi jih to delo zanimalo. Danes živijo drugače, pravi Franc Rakovec. Na vse te stvari so pozabili že starejši krajani, kako le bi jih poznali in znali ceniti mladi. Mi pa mu seveda ob visokem življenjskem jubileju, čeprav z nekaj zamude, iskreno čestitamo.